

Peter MIČKO

Transfer miezd slovenských robotníkov z Nemecka na Slovensko v rokoch 1939 – 1940*

MIČKO, Peter: Wage transfers of Slovak workers from Germany to Slovakia in 1939 – 1940. In: *Slovensko medzi 14. marcom 1939 a salzburskými rokovaniami*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta; Universum, 2007, s. 459-468.

The creation of the First Slovak Republic followed into mainly changed geopolitical things in central Europe and efforts of Adolf Hitler about breakage of Czechoslovakia. After the creation of the First SR oneself, then Nazi Germany strivened about acquirement of the maximum hold on Slovak economy. Slovak economy has as one's task fully support of German military stocks delivery necessary raw material. Strong pressure of the Germany on Slovak economy came through during the whole existence of the First SR. But in the part some of the Slovak economists tried to prevent it. Important tasks of the Slovak government and economic experts have to been to cut-down unemployment figures. Besides of these investement activities in economy this problem was solved also by voluntary departure of Slovak workers on jobs in Germany. By closed conventions pad one's way off yearly in Germany around 40 000 workers. Work in Germany was for them very interesting on the score of artist lofty course of RM towards Ks. Near transfer exchanges and paycheck it was often making problems. A lot of workers were yammering for many times of this occasion. Slovak workers departed into Germany and Protectorate on seasonal agricultural jobs, as constant field-folk and industrial workers. Problems with hires worker in Germany come into problems in the year 1943. Situation oneself escalatted in the year 1944, when already were regular bombing attacks, in those places where were working Slovak workers. After certain trouble with their return into the native country in the year 1945, this six year old period of working effect Slovak workers in Germany came into the end.

V roku 1939 nastala pre Slovensko nová etapa jeho existencie. Zmena geopolitickej situácie v strednej Európe a tlak nacistického Nemecka priniesol rozpad Československa a vznik 1. Slovenskej republiky. Rozhodnutie Snemu Slovenskej krajiny o samostatnosti Slovenska predznamenal dôležité úlohy pre slovenskú politickú, ale aj hospodársku reprezentáciu.

---

* Štúdia vyšla v rámci grantovej úlohy VEGA č. 1/4549/07 Analýza historických špecifik stredoslovenského regiónu v rámci Československa a Slovenskej republiky v rokoch 1918 – 1948.

Okrem adaptovania slovenského hospodárstva na zmenené štátoprávne pomery sa musel riešiť aj dlhodobý problém Slovenska, ktorým bola vysoká miera nezamestnanosti. Okrem investícií do hospodárstva, či stavby nových železničných a cestných komunikácií pomáhal do značnej miery znížiť nezamestnanosť i odchod slovenských robotníkov na práce do Nemecka.

V Nemecku pracovali okrem slovenských robotníkov pracovníci takmer z celej Európy. Títo robotníci pracujúci v Nemecku samozrejme nemali pri svojej práci rovnaké podmienky a boli kategorizovaní do štyroch základných skupín: 1. Dobrovoľní zahraniční pracujúci. Títo mohli počas celej vojny opustiť Nemecko, mali možnosť obracať sa aj na príslušné zastupiteľstvá svojej krajiny v Berlíne (do tejto skupiny patrili okrem iných satelitných krajín aj slovenskí robotníci). 2. Nútene nasadení pracovníci s čiastočným vplyvom na podmienky vlastnej existencie (civilní pracovníci z obsadených území okrem Poľska a ZSSR). 3. Nútene nasadení pracovníci s minimálnym vplyvom na vlastné existenčné podmienky (civilní pracovníci z Poľska a ZSSR, poľskí a talianski vojnoví zajatci). 4. Nútene nasadení pracovníci bez akéhokoľvek vplyvu na vlastné existenčné podmienky (poľskí židovskí a sovietski vojnoví zajatci, väzni koncentračných táborov, ale aj Židia z táborov nútených prác).¹

Do prác v Nemecku, Rakúsku, či Protektoráte sa podľa zmluvy 2. Č-SR a neskôr 1. Slovenskej republiky s Nemeckom počas rokov 1939 – 1945 v dobrovoľnej forme zapojili aj robotníci zo Slovenska.

Na základe dohody uzavretej medzi Č-SR a Nemeckom malo odísť za prácou do Nemecka v roku 1939 okolo 16 000 robotníkov. Zároveň bola vyrokovaná aj výška úspor, ktoré sa mohli previesť do vlasti.

Situácia po vyhlásení 1. SR sa však zmenila a do Nemecka odišlo viac ako 40 000 pracovníkov.² Do 5. júna 1939 predstavoval presný počet robotníkov v Nemecku číslo 46 021 (27 017 – poľnohospodárski sezónni pracovníci, 11 173 – poľnohospodárski pomocníci, 3176 – kvalifikovaní priemyselní robotníci, 4655 – nekvalifikovaní priemyselní robotníci). Okrem toho bolo ešte najatých 6318 poľnohospodárskych sezónnych robotníkov a bolo možné ešte

---

1 SPOERER, Mark: *Nucené práce pod hákovým krížom*. Praha : Argo, 2005, s. 11. Autor uvádza vo svojej monografii, že počas rokov 1939 – 1945 pracovalo v Tretej ríši 100 000 slovenských robotníkov. Podľa údajov Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky z rokov 1939 – 1945 sa však reálny počet slovenských robotníkov blížil k číslu 200 000 (*poznámka P. M.*).

2 Slovenský národný archív Bratislava (ďalej SNA BA), fond: Ministerstvo financií 1939 – 1945 (ďalej MF 1939 – 1945), Inv. č. 26, šk. č. 121. Najímanie robotníkov na práce do Nemecka – transfer zárobkov do vlasti. 26. mája 1939.

zamestnať 9000 priemyselných robotníkov. Celkovo v roku 1939 pracovalo v zahraničí okolo 90 000 Slovákov.³

Zmena podmienok si vyžiadala aj nové porady medzi Slovenskou národnou bankou a Ríšskou bankou. Tieto rokovania súviseli aj s ťažkosťami, ktoré sa vzťahovali na transfery finančných prostriedkov, a nedostatok úhrady na clearingovom účte. Túto skutočnosť spôsobili vysoké pohľadávky Slovenska voči Nemecku, na vykrytie ktorých už neboli na clearingovom účte prostriedky. Transfer zárobkov slovenských robotníkov tak bol veľmi zložitý a vyžiadal si stretnutie zúčastnených strán.

Na zasadnutí sa prijal záver, že problémy by sa dali odstrániť len zvýšením nákupu tovarov v Nemecku. Konkrétne išlo o štátne investičné potreby, ktoré uvádzal investičný rozpočet pre rok 1939. Nákup malo financovať ministerstvo financií zálohou u Poštovej sporiteľne. Z tohto dôvodu bolo potrebné znížiť aj prepočítavací kurz ríšskej marky, aby sa zvýšila kúpna sila slovenskej koruny.⁴ Návrhy, súvisiace s vyriešením transferu miezd robotníkov na Slovensko, boli predložené slovenskej vláde a okrem iného navrhovali aj obmedzenie počtu najímaných robotníkov do Nemecka.

Slovenská národná banka si uvedomovala nevýhody vyplácania výplat v národnej mene bez toho, aby dostala príslušnú protihodnotu. Keďže slovenskí robotníci posielali svoje úspory na zvláštne konto a slovenská vláda bola povinná vyplácať úspory v slovenských korunách, vznikla vysoká pohľadávka Slovenska voči Nemecku, ktorú samozrejme nikdy neuhradilo. Z tohto dôvodu sa snažila SNB brzdíť hornú hranicu úspor posielaných na Slovensko, čo pravdaže vzbudzovalo nespokojnosť robotníkov ako živiteľov rodín.

Problémy s vyplácaním poukazov riešila vláda svojím prípisom zo 14. júna 1939, v ktorom rozhodla, že prednostne sa budú uhrádzať poukazy slovenských robotníkov cez Poštovú sporiteľňu pri kurze 1 RM : 9 Ks. K tomuto účelu sa zriadilo účtovanie s Nemeckou zúčtovacou pokladnicou v Berlíne. Zároveň sa vylikvidovali všetky poukazy, ktoré neboli vykryté od 28. 4. – 31. 5. 1939. Takýmto spôsobom sa podarilo uhradiť väčšinu robotníckych poukazov prichádzajúcich z Nemecka. Zvýšený počet poukazov si vyžiadala aj zriadenie 8 zberných bánk, ktoré spolupracovali s Poštovou sporiteľňou.⁵

---

3 KONEČNÝ, Zdeněk – MAINUŠ, František: Slováci na prácach v Nemecku a Protektoráte za druhé svetové války. In: *Historický časopis*, 1969, s. 569.

4 SNA BA, f.: MF 1939 – 1945, Inv. č. 26, šk. č. 121. Najímanie robotníkov na práce do Nemecka – transfer zárobkov do vlasti. 9. júna 1939.

5 SNA BA, f.: MF 1939 – 1945, Inv. č. 26, šk. č. 121. Transfer zárobkov slovenských robotníkov z Nemecka do vlasti. 28. júna 1939.

Podľa ustanovenia predsedníctva vlády sa poukazy robotníkov prepočítavali kurzom 1 RM : 9 Ks. Príslušné clearingové výlohy SNB a Poštovej sporiteľne 4 Ks za jeden poukaz vyúčtovala Poštová sporiteľňa zvlášť a zaťažila nimi účet vyplatených záloh za RM. Pre upresnenie platobného styku s Nemeckom vydalo v novembri 1940 ministerstvo financií smernice, podľa ktorých mal prebiehať aj transfer miezd z Nemecka.

Slovenskí robotníci pracujúci v Nemecku poukazovali svoje úspory prostredníctvom nemeckého prepočítavacieho ústavu (Deutsche Verrechnungskasse).⁶ Tieto financie boli potom vedené v SNB na účte Sonderkonto (Arbeiterlohnsparnisse). Preplácaním úspor slovenských robotníkov Poštovou sporiteľňou v Bratislave sa stala Slovenská republika majiteľom pohľadávok.⁷

Finančné prostriedky mohli na Slovensko prevádzať len pracovníci s oficiálne uzatvorenou pracovnou zmluvou a podpisom niektorého nemeckého úradu práce. Ženatí poľnohospodárski robotníci mesačne posielali 45 RM (405 Ks) a slobodní 35 RM (315 Ks) (za každú poukázanú RM bola na Slovensku vyplatených 9 Ks). Vyššie sumy mohli posielat' robotníci pracujúci v priemysle, a to slobodní 50 RM (450 Ks) a ženatí 60 RM (540 Ks)⁸. Pre neustálu nespokojnosť robotníkov s výškou miezd, ktorú mali možnosť mesačne posielat' na Slovensko, sa transfer finančných prostriedkov zvýšil na

---

6 Určité nejasnosti s preplácaním úspor slovenských robotníkov domov sa vyskytli aj pri ich prevode z Generálneho gubernátu. Konkrétne išlo o firmu Sager Woerner, ktorá zložila na Sonderkonto Arbeiterlohnsparnisse pri Deutsche Verrechnungskasse 56 000 RM ako úspory slovenských robotníkov, pracujúcich v Generálnom gubernáte. Firma nevedela, ako má úspory slovenských robotníkov v Nemecku poukázať ich rodinným príslušníkom, a preto vyplatila protihodnotu RM v Ks a to 1RM : 11, 60 Ks zo svojho bežného účtu v Slovenskej banke. Z tohto dôvodu žiadala firma, aby jej bola protihodnota RM poukázaná na jej účet v Slovenskej banke. Ministerstvo financií požiadalo Ústredný úrad práce o zistenie, či slovenskí robotníci pracujúci v Generálnom gubernáte boli zahrnutí do celkového počtu robotníkov pracujúcich vo Veľkonemeckej ríši a či zložené mesačné úspory neprekračujú dohodnutý limit. Ústredný úrad práce zistil, že robotníci pracujúci v Generálnom gubernáte nie sú zahrnutí do celkového počtu robotníkov pracujúcich vo Veľkonemeckej ríši. Ministerstvo vnútra napokon rozhodlo, že žiadosti firmy Sager Woerner sa vyhovie a robotníci pracujúci v Generálnom gubernáte sa dodatočne zahrnú do počtu robotníkov pracujúcich v Nemecku. SNA BA, f.: MF 1939 – 1945, Inv. č. 26, šk. č. 122.

7 Štátny ústredný banký archív Banská Štiavnica, f.: Banská administratíva v Bratislave 1938 – 1951, Inv. č. 236, č. j. 2713/1940, šk. č. 16. Smernice pre poukazovanie platieb do Veľkonemeckej ríše za dodávky.

8 SNA BA, f.: Kancelária prezidenta Slovenskej republiky, Inv. č. 17, šk. č. 32.

sledovne: slobodní priemyselní robotníci 60 RM, ženatí 70 RM, slobodní poľnohospodárski robotníci 40 RM a ženatí 55 RM. Ak robotník poslal v príslušnom mesiaci menej peňazí mal možnosť to kompenzovať v nasledujúcich mesiacoch. Pri návrate do vlasti smel robotník priviesť maximálne 10 RM. Uvedená suma však nebola postačujúca a preto slovenské ministerstvo zahraničných vecí žiadalo zvýšiť túto položku na 60 RM.

Aj napriek uskutočneným opatreniam prichádzali od slovenských robotníkov neustále sťažnosti: „*Niže podpísaní Slováci – robotníci v Nemecku sa po dvoch mesiacoch obraciam na Vás v mene všetkých aby boli tie peniaze, ktoré odosielame našim rodinám vyplácané behom najkratšej novej doby. Ponevač naše rodiny z domova píšú rozhorčené a veľmi smutné listy. Nemôžeme predsa nečinne prizerať – myslieť na to, že tí na ktorých živobytie sa my musíme starať na nich pracovať, aby tí museli hladovať, keďže vieme, že na úver sa žiť nedá. Z peňazí, ktoré sú prípustné k odoslaniu teda čiastka 40 mariek mesačne nie je dostatočné k výžive viacčlennej rodiny a neprídu li ešte ani tie načas nie je možno nám tu byť ani pracovať kľudne. Následky sú len tieto – každý rozhorčený nepresnosťou a oneskoreným doručovaním peňazí vidí východisko v tom, že sa treba brať domov. Nedivte sa tomu ale vžite sa trocha do situácie, v ktorej sa robotníci takýmto počínaním nachádzajú a musíte uznať, že je to veľmi ťažká situácia. A takéto postavenie má zasa ďalšie následky, neprajné pre celok. Žiadame týmto i o vyrozumienie nejakou cestou pre všetkých, možno li posielat' veci a ktoré veci sú bez cla dovolené posielat'“.⁹*

Slovenská národná banka poukazovala na oneskorené uvoľňovanie zálohy 20 mil. Ks ministerstvom financií a technickými ťažkosťami v Poštovej sporiteľni.

Špecifická situácia s najímaním a odchodom robotníkov zo Slovenska nastala v septembri 1939, keď sa slovenská armáda zapojila do vojny proti Poľsku. Ministerstvo vnútra po dohode s ministerstvom národnej obrany zastavilo v dôsledku mimoriadneho povolávania záloh odchod robotníkov na práce do Nemecka. Išlo konkrétne o záložníkov narodených v rokoch 1900 – 1919.¹⁰ Ostatní robotníci, ktorí mohli odísť do Nemecka, potrebovali k vycestovaniu cestovné doklady, potvrdenie ministerstva vnútra a krajinského úradu práce.

Slovenskí robotníci zamestnaní v Nemecku prispievali počas svojej práce aj do fondu pre nezamestnaných v Nemecku. Po svojom návrate na Sloven-

---

9 Sťažnosť k vyplácaniu miezd na Slovensku napísali robotníci z okresu Kolín nad Rýnom. SNA BA, f.: MF 1939 – 1945, Inv. č. 26, šk. č. 121.

10 SNA BA, f.: MF 1939 – 1945, Inv. č. 26, šk. č. 121. Prepúšťanie robotníkov na práce do Nemecka – obmedzenie v dôsledku mimoriadneho povolávania zálohy. 13. septembra 1939.

sko v prevažnej miere okamžite nenašli prácu a potrebovali podporu v nezamestnanosti. Slovenská strana z tohto dôvodu žiadala nemeckých zástupcov, aby sa vzniknutá situácia riešila príspevkom z Nemecka, ktorý by vykrýval výdavky poskytnuté robotníkom prichádzajúcim z Nemecka na Slovensko.¹¹ Slovenská delegácia argumentovala, že od 1. júla 1939 do 30. júna bude v nemeckom priemysle zamestnaných približne 30 000 pracovníkov.

Nemecká strana samozrejme nesúhlasila s takýmto vysokým číslom a poukázala na to, že je možné ich okamžité umiestnenie do práce, alebo robotníci v Nemecku pracovali krátky čas, či z iných dôvodov nemusia byť podporovaní. Do úvahy teda pripadalo 17 000 robotníkov, ktorí najmenej 39 týždňov platili v Nemecku príspevky pre nezamestnaných. Pre týchto potencionálnych nezamestnaných sa otvárala možnosť platenie 1 RM za pracovný deň v dobe 36 pracovných dní. Náklady tak predstavovali spolu 600 000 RM.¹²

Vzhľadom k potrebe založenia podporného fondu pre nezamestnaných, ktorého financovanie spôsobovalo ťažkosti, navrhla slovenská strana vyplatenie 600 000 RM v šiestich splátkach od 1. januára 1940.

Obnos zaplatený slovenskými robotníkmi v Nemecku, ktorý mal byť refundovaný na Slovensko pod titulom príspevkov na podporu v nezamestnanosti, sa dohodol na sumu 600 000 RM za rok 1939.¹³ Správa z rokovaní bola predložená v nasledovnom znení slovenskej vláde na schválenie:

1. Navrhujeme aby vláda schválila nemecko-slovenskú dohodu o slovenských robotníkoch vo všetkých prílohách a inštruovala ministerstvo zahraničných vecí aby toto schválenie oznámilo nótou príslušným nemeckým úradom.
2. Vláda mala vziať na vedomie dohodu o refundácii 600 000 RM za príspevky zaplatené slovenskými robotníkmi na poistenie proti nezamestnanosti.¹⁴

Podmienky pre najímanie slovenských robotníkov do Nemecka na rok 1940 sa prerokovávali začiatkom decembra 1939 v Berlíne. Slovenská delegácia prišla na rokovanie s požiadavkou zníženia celkového počtu robotníkov v Nemecku a Protektoráte.

---

11 SNA BA, f.: MF 1939 – 1945, Inv. č. 26, šk. č. 121.

12 SNA BA, f.: MF 1939 – 1945, Inv. č. 26, šk. č. 121.

13 SNA BA, f.: MF 1939 – 1945, Inv. č. 26, šk. č. 121. Rokovanie s Nemeckom o slovenských robotníkoch pracujúcich v Nemecku.

14 SNA BA, f.: MF 1939 – 1945, Inv. č. 26, šk. č. 121. Rokovanie s Nemeckom o slovenských robotníkoch pracujúcich v Nemecku.

Slovenskí predstavitelia to zdôvodňovali veľkými investíciami do slovenského hospodárstva, stavbou železníc a ciest, na čo bol potrebný dostatok pracovných síl. Druhým faktom boli aj vysoké finančné straty SNB pri pre-
vážaní úspor z Nemecka cez clearingové účty.¹⁵

Nemecko-slovenská dohoda o slovenských robotníkoch bola následne podpísaná 8. decembra 1939 a obsahovala nasledujúce ustanovenia:

1. Slovenská vláda vyhlásila, že je vyrozumená s tým aby slovenskí robotníci boli najímaní na práce do Nemecka.
2. Zaväzovanie robotníkov sa uskutoční podľa pripojených zmlúv. Pred dôležitejšími zmenami v neprospech robotníctva, bude slovenskej vláde včas daná možnosť k zaujatiu stanoviska.
3. Najímanie robotníkov majú na starosti z nemeckej strany povereníci ríšskeho ministerstva práce a slovenským ministerstvom vnútra splnomocnené úrady.
4. Z vystavených zmlúv získajú po jednom exemplári príslušné nemecké úrady, príslušné slovenské úrady, zamestnávateľ a robotník.
5. Obidve strany majú dbať aby sa najímanie a zamestnávanie dialo v súlade dohody
6. Na základe uzavretej dohody vydávajú najatým robotníkom slovenské úrady cestovné pasy s čo najnižšími výdavkami za ich vystavenie.
7. Príslušné slovenské úrady nechajú robotníkov pred odchodom z domovskej obce lekársky prehliadnuť a zaočkovať.
8. Slovenské úrady sa postarajú o presný odchod najatých robotníkov, ktorých si nemecký úrad prevezme na slovenských hraniciach.
9. Príslušný nemecký úrad poukáže slovenským úradom za najatého robotníka sprostredkovací poplatok 25 Ks (vrátane lekárskej prehliadky).
10. Pokiaľ ide o pracovné podmienky vrátane pracovného súdnictva majú slovenskí robotníci rovnaké postavenie ako nemeckí robotníci.
11. Nemecká strana sa postará o mravne a zdravotne neškodné ubytovanie slovenských robotníkov.
12. Slovenským robotníkom majú byť zrážané len zákonom predpísané zrážky zo mzdy aby sa zamedzovalo dvojitému zdaneniu.
13. Každá zmena pôvodne dohodnutých podmienok bude nemeckými úradmi oznámená slovenským orgánom.
14. Osobitne sa upravia prevody mzdových úspor a poistenie nezamestnaných.

---

15 KONEČNÝ, Z. – MAINUŠ, F.: *Slováci...*, s. 569.

15. Táto dohoda platí až do 31. decembra 1940 a mlčky sa predlžuje vždy o jeden rok, keď nebude najneskôr dňa 1. októbra pred koncom kalendárneho roka vypovedaná.¹⁶

Krátko na to, vo februári 1940, vydalo ministerstvo vnútra zároveň konkrétne smernice pre najímanie robotníkov na práce do Nemecka.

Pracovať do Tretej ríše nemohli ísť tí, ktorí ešte nemali za sebou vojenskú službu, robotníci, ktorí už boli na prácach v Nemecku a svoj pracovný pomer riadne neukončili, porušili dobré mravy, nepoctivo narábali s deputátom, či ich správanie inak poškodzovalo dobré meno Slovenska v zahraničí. Na druhej strane mali byť pri najímaní uprednostňovaní robotníci nemeckej národnosti, slobodní alebo ženatí – bezdetní muži.

Najímanie uskutočňovali slovenské úrady za spolupráce s povereníkmi ríšskeho ministerstva práce. Po vybratí robotníka musel mať každý vlastný cestovný pas a zároveň im slovenské úrady práce vyplnili: bankový preukaz, platobné príkazy, daňové osvedčenie o trvalom bydlisku, daňové osvedčenie o počte rodinných príslušníkov, potvrdenie o rodine na Slovensku, hlásenie o odchode a prichode robotníka, nemocenskú legitimáciu.¹⁷

Vydané smernice obsahovali aj pokyny pre robotníkov podľa ktorých: *„Robotníctvo nech svoje pracovné miesta v Nemecku bez vedomia nemeckých úradov práce neopúšťa, keď toto spravia bez vedomia vyššie uvedených úradov, môže sa im stať, že ostanú bez zárobku, alebo nebudú môcť svoj zárobok poslať do vlasti.“*¹⁸

Pokiaľ mali robotníci trvalý pobyt na Slovensku nepodliehali dôchodkovej, občianskej a cirkevnej dani. Boli však povinní v Nemecku odvádzať invalidné, nemocenské poistenie a príspevok pre nezamestnaných.

Problémy s vyplácaním a prevodom financií sa prejavovali aj v roku 1940, keď sa proti zvýšeniu transferovanej sumy vyjadrila SNB, ministerstvo financií a Poštová sporiteľňa. Zdôvodňovali to rozdielnou mzdovou cenovou hladinou a clearingom. Z tohto hľadiska nemohli prisľúbiť, že štátna pokladnica bude mať v roku 1940 dostatok mobilných prostriedkov na vyplatenie zvýšeného transferu.¹⁹

---

16 SNA BA, f.: MF 1939 – 1945, Inv. č. 26, šk. č. 121. Nemecko-slovenská dohoda o slovenských robotníkoch. 8. 12. 1939 Berlín.

17 Štátny archív Levoča – pobočka Stará Ľubovňa, f.: Okresný úrad Stará Ľubovňa 1923 – 1945, č. j. 30326/IV/a-1940, šk. č. 55. Slovenskí robotníci v Nemecku. Pokyny k najímaniu v roku 1940.

18 Tamže.

19 SNA BA, f.: MF 1939 – 1945, Inv. č. 26, šk. č. 121. Zápisnica z porady konanej 12. februára 1940.

Finančné prostriedky, ktoré sa posielali na Slovensko, ale neboli jedinou formou prevodu zarobených miezd. Časť peňazí využívali slovenskí robotníci aj na nákup v Nemecku. Ministerstvo financií oslobodilo vzhľadom k tejto možnosti od cla niektoré tovary ako napr.: potraviny, šatstvo, obuv, bicykle a veci určené pre rodinu a domácnosť (rádiá, náradie). Colné oslobodenie sa nevzťahovalo na koloniálny tovar, či predmety zakúpené za účelom predaja. Na 5000 Ks sa obmedzila aj suma, za ktorú bolo možné tovar nakúpiť. Pri robotníkoch, ktorí sa vracali individuálne bolo potrebné cennejšie predmety vyznačiť na poslednej strane pasu, aby ich robotník nedovážal viackrát.²⁰

Situácia s dovozom tovarov na Slovensko nebola pre robotníkov príliš výhodná. Svoje sťažnosti prezentovali už 24. septembra 1939 na stretnutí slovenského sezónneho robotníctva z okolia Viedne. Argumentovali skutočnosťou, že vzhľadom na ťažké vojnové obdobie je dovoz potravín a ich nákup v Nemecku veľmi obmedzený. Takto prichádzal do úvahy iba dovoz menej potrebných tovarov. Svoje požiadavky robotníci zhrnuli do nasledujúcich bodov:

1. Zvýšenie limitu posielaných zárobkov rodinám na Slovensku.
2. Nepreplácanie nadčasových hodín.
3. Keďže sa na robotníkov vzťahoval pracovný a platový zákon nemecký, zníženie prídelového deputátu a poskytnutie náhrad v peniazoch.
4. Sprehľadnenie otázky odvodovej povinnosti a vojenskej služby.²¹

Financie na preplácanie úspor slovenských robotníkov, ktoré dávalo k dispozícii Ministerstvo financií Slovenskej republiky predstavovali ročne asi 550 mil. Ks. Táto suma tvorila značnú časť štátnych príjmov, ktorá sa odčerpávala zo štátnej pokladnice. Položka sa úmerne zvyšovala s narastajúcim počtom robotníkov v Ríši. V roku 1941 to už bolo: Nemecká ríša – 90 000 a Protektorát Čechy a Morava 30 000 ľudí.

Potrebné finančné prostriedky na vyplácanie poukazov sa museli získavať aj v nasledujúcich rokoch, keď napr. za obdobie 1. októbra 1942 – 30. septembra 1943 bolo vyplatených takmer 400 mil. Ks a na nasledujúci rok bola stanovená suma 400 mil. Ks.

Na rok 1944 teda už bola určená predbežná suma na vyplatenie finančných prostriedkov potrebných pre vykrytie prebiehajúcich finančných trans-

---

20 SNA BA, f.: MF 1939 – 1945, Inv. č. 26, šk. č. 121. Slovenskí robotníci vracajúci sa z práce z Nemecka – bezcolný dovoz vecí nakúpených zo získanej mzdy. 18. júla 1939.

21 Vojenský historický archív Trnava, f.: Ministerstvo národnej obrany SR 1939 – 1945, prezídium 1939 – 1940, I. časť, číslo jednotky 10517/1939 prez. šk. č. 7.

ferov. Situácia so zamestnávaním slovenských robotníkov v Ríši sa, ale začína meniť už v roku 1943. Pri stupňujúcom sa zintenzívňovaní náletov na nemecké mestá a priemyselné závody, narastal aj záujem slovenských pracovníkov o rýchly návrat na Slovensko.

Na druhej strane však rok 1944 znamenal pre Nemecko vzhľadom k jeho dlhotrvajúcemu nasadeniu na frontoch úplný deficit pracovnej sily. Veľmi intenzívne sa preto Nemci zaujímali o pracovníkov – cudzincov a najímanie robotníkov do Nemecka pokračovalo aj na Slovensku. Ešte v máji vyzývali úrady práce a notárske úrady občanov aby sa zúčastnili najímania robotníkov do Nemecka (o prácu sa mohli uchádzať osoby staršie ako 16 rokov).²² Obvodné notárske úrady prezentovali v lete 1944 nasledujúci oznam:

„V prípade, že vo vašej obci nachodia sa robotníci, ktorí na Slovensku nemôžu obdržať prácu vyzvite ich, aby sa prihlásili na poľnohospodárske práce do Nemecka cestou úradu práce, ktorý im na požiadanie zaobstará pracovnú zmluvu do toho kraja Nemecka, do ktorého by najradšej išli pracovať. Dovoľujem si poznamenať, že v terajších vojnových časoch sa nemôže trpieť, aby niekto nepracoval a preto sa musí zapojiť do riadneho pracovného procesu každý práceschopný občan.“²³

Takéto oznamy, ktoré sa prezentovali krátko pred vypuknutím SNP na Slovensku a neobišli ani budúce povstalecké územie stredného Slovenska, nemali príliš veľký ohlas a slovenskí robotníci skôr hľadali možnosti ako sa z Nemecka dostať späť domov a už nehľadali cestu ako sa tam uprostred priamych bojových operácií vrátiť späť.

---

22 Štátny archív Prešov – pobočka Vranov nad Topľou, f.: ONÚ Vyšný Žipov 1940 – 1944, Inv. č. 61, šk. č. 10. Nemecko – najímanie poľnohospodárskych robotníkov.

23 Štátny archív Banská Bystrica – pobočka Lučenec, f.: Obvodný notársky úrad Divín 1924 – 1944, Inv. č. 95, šk. č. 5.